

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W KATOWICACH

LKA.410.8.3.2024

Pan
Wojciech Saługa
Marszałek Województwa Śląskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
ul. Ligonía 46
40-037 Katowice

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/056 Funkcjonowanie opieki nad osobami starszymi z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcie ich opiekunów

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego ¹ , ul. Ligonía 46, 40-037 Katowice
Kierownik jednostki kontrolowanej	Wojciech Saługa, Marszałek Województwa Śląskiego od 6 maja 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił: Jakub Chelstowski, Marszałek Województwa Śląskiego od 21 listopada 2018 r. do 5 maja 2024 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Wypracowanie odpowiadających istniejącym potrzebom regionalnych rozwiązań prawnych i organizacyjnych w zakresie opieki zdrowotnej, usług społecznych dla osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia ich opiekunów.2. Realizacja zadań w zakresie opieki zdrowotnej, usług społecznych na rzecz osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia ich opiekunów i osiągnięcie planowanych efektów tych działań.
Okres objęty kontrolą	Lata 2022-2024 (do dnia zakończenia kontroli ²) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, o ile miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Monika Bukowiec, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/79/2024 z 4 kwietnia 2024 r.2. Joanna Adamczyk, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/80/2024 z 4 kwietnia 2024 r. <p>(akta kontroli tom I str.1-4)</p>

¹ Dalej: *Urząd*.

² Dnia 2 września 2024 r.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Samorząd Województwa Śląskiego nie opracował programów, strategii ani raportów dotyczących realizacji polityki społecznej względem osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia ich opiekunów. Rozwiązania wypracowane w programach uchwalonych na lata 2022-2023, posiadające charakter całościowy i przedstawiające diagnozę problemów, skierowane były do osób starszych, wykluczonych społecznie i niepełnosprawnych.

Zadania z zakresu pomocy społecznej na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych przygotowane i realizowane przez jednostkę Samorządu Województwa Śląskiego, tj. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS) ukierunkowane były na utrzymanie aktywności społecznej osób starszych i zwiększenie pomocy ich opiekunom. Nie prowadzono jednak działań ukierunkowanych specjalnie na osoby z chorobami neurodegeneracyjnymi.

Samorząd Województwa nie opracował również wydzielonych programów zdrowotno-opiekuńczych ukierunkowanych na grupę osób z tymi chorobami. W Regionalnej Polityce Zdrowia Województwa Śląskiego 2030 zaliczono do jednego z głównych problemów zdrowotnych mieszkańców choroby układu nerwowego, lecz działania podejmowane w ramach jej realizacji, skierowane do osób starszych, dotyczyły głównie ochrony i promocji zdrowia.

W ramach realizacji celu operacyjnego nr 5 Narodowego Programu Zdrowia, na sześć zadań, Urząd realizował tylko dwa zadania dotyczące aktywności społecznej seniorów i poprawy jakości ich życia oraz edukacji opiekunów nieformalnych osób starszych na temat chorób związanych z ich wiekiem i zasad właściwej opieki nad tymi osobami.

W okresie objętym kontrolą podjęto także współpracę z 10 samorządami lokalnymi województwa śląskiego. W ramach realizacji projektu partnerskiego pn. *CUS – Nowe spojrzenie na usługi społeczne*, którego celem będzie stworzenie oferty różnorodnych usług środowiskowych dostosowanych do osób wymagających wsparcia, Zarząd Województwa Śląskiego w dniu 24 lutego 2024 r. wydał decyzję w sprawie dofinansowania tego projektu na kwotę 57 527,7 tys. zł.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Wypracowanie odpowiadających istniejącym potrzebom regionalnych rozwiązań prawnych i organizacyjnych w zakresie opieki zdrowotnej, usług społecznych dla osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia ich opiekunów

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą zadania z zakresu opieki zdrowotnej realizował w Urzędzie Departament Nadzoru Podmiotów Leczniczych i Ochrony Zdrowia⁶. Natomiast zadania związane z polityką społeczną, w tym senioralną w województwie śląskim realizował Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Dalej: *Departament NZ*.

Województwa Śląskiego⁷. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu⁸ do zakresu działania Departamentu NZ należały m.in. koordynacja działań związanych z opracowaniem i wdrażaniem programów i dokumentów strategicznych zatwierdzonych przez Zarząd Województwa Śląskiego z zakresu profilaktyki, promocji i ochrony zdrowia; realizacja zadań województwa wynikających z ustawy o zdrowiu publicznym oraz prowadzenie spraw z zakresu skoordynowanej opieki medycznej. Natomiast do zadań ROPS⁹ w ramach realizacji zadań własnych województwa należało m.in. opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa, diagnozowanie i monitorowanie wybranych problemów społecznych w regionie, inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej, koordynowanie działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie, sporządzanie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej i przekazywanie jej Wojewodzie Śląskiemu.

(akta kontroli tom II str. 26-140)

W ramach prowadzonych zadań dotyczących opieki zdrowotnej Urząd dysponował jednym opracowaniem pn. *Diagnoza strategiczna do dokumentu Regionalna Polityka Zdrowia Województwa Śląskiego 2030*¹⁰, w którym m.in. na potrzeby określenia sytuacji zdrowotnej mieszkańców województwa śląskiego oraz określenia kierunków działań w ramach prowadzonej Regionalnej polityki zdrowia analizie poddano grupy schorzeń, na które najczęściej chorowali mieszkańcy regionu, wymieniając m.in. choroby układu nerwowego, w tym choroby wieku podeszłego. W ww. opracowaniu wskazano, że (...) *Zapadalność rejestrowana dla rozpoznań z grupy choroba Alzheimera i inne otępienia w 2016 r. w całym kraju wyniosła 20,1 tys. przypadków. Zdecydowanymi liderami pod względem zapadalności na wyżej wskazane schorzenia było województwo mazowieckie (3 831 osób) i śląskie (3 511). Współczynnik zapadalności (na 100 tys. ludności) na poziomie kraju wyniósł 52,2. W samym województwie śląskim współczynnik osiągnął wartość 77,0.*

(akta kontroli tom I str. 644-666)

Według informacji uzyskanych w trakcie kontroli NIK ze Śląskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia, w latach 2021-2023¹¹ liczba zarejestrowanych w Narodowym Funduszu Zdrowia pacjentów z chorobami neurodegeneracyjnymi w województwie śląskim wzrastała i wynosiła odpowiednio 48,1 tys. osób, 48,3 tys. osób i 50,3 tys. osób, w tym liczba osób z rozpoznaniem choroby Alzheimera wyniosła 8,6 tys., 8,5 tys. i 8,9 tys., a liczba osób z rozpoznaniem otępienia bliżej nieokreślonego wyniosła, odpowiednio: 16,9 tys., 17,9 tys. i 19,6 tys.

(akta kontroli tom I str. 512)

⁷ Wojewódzka samorządowa jednostka organizacyjna działająca w formie jednostki budżetowej. Dalej: ROPS. Nadzór nad ROPS sprawował Departament Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego (zgodnie z Regulaminami Organizacyjnymi Urzędu z lat 2021-2024, w tym najnowszym stanowiącym Załącznik do uchwały Zarządu Województwa Śląskiego nr 1035/502/VI/2024 z dnia 29 kwietnia 2024 – akta kontroli tom II, str. 37,69-70, 92-93, 109-110, 325-326).

⁸ Stanowiącym Załącznik do uchwały nr 1035/502/VI/2024 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 29 kwietnia 2024 r., a wcześniej m.in. do uchwał: nr 944/500/VI/2024 z dnia 17 kwietnia 2024 r., nr 311/485/VI/2024 r. z dnia 7 lutego 2024 r., nr 2164/455/2023 z dnia 11 października 2023 r., nr 1798/443/VI/2023 z dnia 23 sierpnia 2023 r., nr 1449/432/VI/2023 z dnia 28 czerwca 2023 r., nr 1032/424/VI/2023 z dnia 12 maja 2023 r., nr 2099/377/VI/2022 z dnia 22 listopada 2022 r., nr 1453/356/VI/2022 z dnia 10 sierpnia 2022 r. i nr 2550/291/VI/2021 z 24 listopada 2021 r.

⁹ Zgodnie ze Statutem Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego stanowiącym Załącznik do uchwały Nr VI/65/7/2024 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 stycznia 2024 r., a wcześniej do uchwały Nr I/16/9/2000 z dnia 10 stycznia 2000 r. i uchwały ją zmieniające.

¹⁰ Stanowiącym Załącznik nr 2 do Uchwały nr 2735/299/VI/2021 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 22 grudnia 2021 r. w sprawie: przyjęcia dokumentu „Regionalna Polityka Zdrowia Województwa Śląskiego 2030”.

¹¹ Wg stanu na dzień 31 grudnia.

Na podstawie ww. Diagnozy strategicznej sformułowano m.in. następujące wnioski:

- 1) Proces starzenia się społeczeństwa w województwie śląskim jest nieco bardziej zaawansowany w porównaniu do sytuacji ogólnopolskiej. O procesie starzenia świadczy również rosnąca wartość mediany wieku ludności. Wartość ta dla kraju oraz regionu wykazuje tendencję wzrostową, jednak tempo wzrostu w województwie śląskim jest nieznacznie wyższe co świadczy, o tym że proces starzenia się ludności tu jest nieco szybszy.
- 2) Do głównych problemów zdrowotnych mieszkańców regionu zaliczyć możemy: (...) choroby układu nerwowego w szczególności choroby wieku podeszłego.

Wśród prognozowanych kierunków zmiany zapadalności rejestrowanej na wybrane grupy schorzeń, na poziomie województwa śląskiego wskazano m.in. wzrost zapadalności na chorobę Alzheimera i inne otępienia do 2031 r.

(akta kontroli tom I str. 667, 670-671, 675, 680-681)

W zakresie polityki społecznej Urząd nie dysponował opracowaniem (w formie strategii, diagnozy, raportu lub analizy), które odnosiłoby się do środowiska osób z chorobami neurodegeneracyjnymi na terenie województwa śląskiego.

Marszałek Województwa Śląskiego wyjaśnił, że zgodnie z kompetencjami, wynikającymi z art. 21 pkt 3a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹², ROPS, diagnozuje i monitoruje wybrane problemy społeczne w regionie, w tym m.in. proces starzenia się społeczeństwa. Na podstawie ogólnodostępnych danych dotyczących liczby i struktury osób starszych, w szczególności publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny¹³, ROPS opracowywał coroczne analizy ujmowane w opracowaniach pn. *Diagnoza i monitoring wybranych problemów społecznych w województwie śląskim*¹⁴, dotyczące m.in. udziału osób w wieku poprodukcyjnym wśród ogółu ludności. W ww. opracowaniach, problem starzenia się społeczeństwa analizowano zarówno w ujęciu chronologicznym (najczęściej na przestrzeni ostatnich 10 lat), z wykorzystaniem dostępnych prognoz (odpowiednio do 2035 r. i 2060 r.) oraz w ujęciu przestrzennym uwzględniającym podział województwa na osiem podregionów i 36 powiatów, rodzaj powiatów (ziemskie i miasta na prawach powiatu) oraz rodzaj gmin (miejskie, miejsko-wiejskie oraz wiejskie). W opracowaniach opublikowano również dane na temat gmin o najwyższym odsetku mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Ponadto w ramach działalności diagnostycznej badany był poziom wskaźnika obciążenia demograficznego¹⁵.

(akta kontroli tom I str. 8, 10-11, 18-41)

Na podstawie wyników prowadzonych analiz, pod kątem obszarów ryzyka dla funkcjonowania regionu i społeczeństwa w zmieniających się warunkach demograficznych, sformułowano zostały przez pracowników ROPS wnioski i rekomendacje, które ujęto w opracowaniach z serii *Ocena zasobów pomocy społecznej województwo śląskie*¹⁶. Odnośnie do problemu starzenia się społeczeństwa w latach 2022-2023 sformułowano następujące wnioski:

¹² Dz.U. z 2024 r. poz.1283, ze zm., dalej: *ustawa o pomocy społecznej*.

¹³ Dalej: *GUS*.

¹⁴ Na stronie internetowej ROPS w zakładce Badania i Analizy, w styczniu 2023 r. opublikowano opracowanie pt. *Diagnoza i monitoring wybranych problemów społecznych w województwie śląskim – edycja 2022* (obejmujące dane do 2021 r.), a w marcu 2024 r. opublikowano opracowanie pt. *Diagnoza i monitoring wybranych problemów społecznych w województwie śląskim – edycja 2023* (obejmujące dane do 2022 r.).

¹⁵ Liczony jako stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym.

¹⁶ Opracowania pn. *Ocena zasobów pomocy społecznej województwo śląskie 2022* i *Ocena zasobów pomocy społecznej województwo śląskie 2023*, zostały przekazane Wojewodzie Śląskiemu odpowiednio w dniach 6 lipca 2022 r. i 11 lipca 2023 r.

- 1) W ciągu ostatniej dekady nastąpił znaczny wzrost zarówno liczby osób w wieku poprodukcyjnym, jak i udziału tej kategorii w całej populacji województwa śląskiego. W zdecydowanej większości przypadków, za wymagające stałego wsparcia uznawane są osoby mające 80 i więcej lat. Województwo śląskie, w stosunku do średniej krajowej, cechuje się mniej korzystnym wskaźnikiem obciążenia demograficznego oraz wskaźnikami udziału osób w wieku poprodukcyjnym i osób w wieku 80+;
- 2) Przedłużająca się izolacja wywołana pandemią koronawirusa negatywnie wpłynęła na aktywność życiową seniorów (tylko w 2022 r.);
- 3) Usługi opiekuńcze stanowią bardzo skuteczny instrument służący utrzymaniu seniorów przez możliwie najdłuższy okres w ich dotychczasowym środowisku zamieszkania. Tymczasem w 2020 r. i 2022 r., w przypadku usług opiekuńczych realizowanych w ramach zadań własnych gmin, województwo śląskie, w odniesieniu do całego kraju, cechowało się m.in. mniej korzystnym wskaźnikiem liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenie na 100 osób w wieku 80+;
- 4) W skład zbiorowości osób starszych i niepełnosprawnych wchodzi także osoby długotrwale chore, całkowicie niezdolne do prowadzenia gospodarstwa domowego. Takim osobom powinno się zapewnić możliwość skorzystania z opieki całodobowej również poza miejscem ich dotychczasowego zamieszkania. Tymczasem kolejka oczekujących na umieszczenie w DPS wynosiła na koniec 2021 r. 863 osoby, a na koniec 2022 r. 755 osób. Należy przy tym uwzględnić fakt, że gminy wydają coraz więcej środków na odpłatność za pobyt swoich mieszkańców w domach pomocy społecznej. Wydatki na ten cel wzrosły w latach 2009-2022 z 60 mln zł do blisko 299 mln zł. Ponadto, istotne jest zapewnienie koordynacji różnego typu świadczeń oferowanych osobom zależnym przez system pomocy społecznej i ochrony zdrowia.

W ślad za ww. wnioskami sformułowano w poszczególnych latach następujące rekomendacje:

- 1) Utrzymanie seniorów przez możliwie najdłuższy czas w ich dotychczasowym środowisku zamieszkania, m.in. poprzez: rozwój profesjonalnych usług opiekuńczych oraz usług sąsiedzkich, promocję wolontariatu na rzecz wsparcia osób starszych oraz rozwój teleopieki;
- 2) Upowszechnienie wsparcia opiekunów osób zależnych (m.in. poprzez rozwój opieki wytchnieniowej, w tym placówek środowiskowych oraz instytucji całodobowej opieki krótkoterminowej);
- 3) Rozwój sieci dziennych domów pomocy oraz mieszkań chronionych wspieranych;
- 4) Podejmowanie inicjatyw na rzecz aktywizacji fizycznej i społecznej seniorów;
- 5) Zapewnienie dobrej jakości usług opiekuńczych świadczonych przez profesjonalnie przygotowany personel, m.in. poprzez zapewnienie odpowiedniego poziomu nakładów finansowych na tę formę wsparcia oraz popularyzację standaryzacji;
- 6) Podjęcie działań umożliwiających zatrudnienie przy realizacji usług opiekuńczych uchodźców z Ukrainy, m.in. poprzez organizowanie kursów językowych oraz zawodowych;
- 7) Dostosowanie poziomu zasobów domów pomocy społecznej do występujących potrzeb (tylko w 2022 r.);
- 8) Rozwój sieci rodzinnych domów pomocy;

- 9) Poszukiwanie nowych form opieki całodobowej zapewniających odpowiednią jakość usług przy akceptowalnym poziomie kosztów.

(akta kontroli tom I str. 11, 42-84)

1.2. W celu wypracowania rozwiązań regionalnych pozwalających na skuteczne rozwiązanie problemów dotyczących opieki zdrowotnej m.in. wobec osób starszych, Departament NZ opracował we współpracy z Departamentem Rozwoju Regionalnego i ekspertem zewnętrznym¹⁷ *Regionalną Politykę Zdrowia Województwa Śląskiego 2030*¹⁸, która zakładała realizację trzech celów strategicznych, w tym celu nr 2 pn. *Skuteczna profilaktyka i dogodne warunki dla realizacji zdrowego stylu życia mieszkańców regionu*¹⁹ i celów operacyjnych, w szczególności celów: C2.4. Społeczna wrażliwość na potrzeby zdrowotne seniorów i osób z deficytami zdrowotnymi oraz różnymi formami niepełnosprawności, C2.5. Koordynacja usług zdrowotnych w połączeniu z usługami społecznymi, C2.7. Dostępność opieki długoterminowej i rozwój opieki wytchnieniowej, C2.8. Poprawa jakości życia osób wymagających wsparcia i ich rodzin. Monitoring realizacji zapisów Wojewódzkiej Polityki Zdrowia, obejmujący analizę wskaźnikową²⁰ stanowił jeden z elementów Raportu monitoringowego, opracowywanego (nie rzadziej niż co dwa lata) w ramach przyjętej *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”*²¹.

(akta kontroli tom I str. 667-705)

W ramach realizacji ww. celu nr 2 pn. *Skuteczna profilaktyka i dogodne warunki dla realizacji zdrowego stylu życia mieszkańców regionu* (w tym celów operacyjnych C2.4 i C2.8) określonych w Wojewódzkiej Polityce Zdrowia, Departament NZ w latach 2022-2024 (I kwartał), dla środowiska osób starszych (bez szczególnego wyodrębnienia osób z chorobami neurodegeneracyjnymi) podejmował nw. działania:

- zorganizował konkurs ofert na realizację zadania Województwa Śląskiego z zakresu zdrowia publicznego dotyczącego ochrony i promocji zdrowia, w wyniku którego dotacje w łącznej wysokości 142,9 tys. zł otrzymało dziewięć instytucji pozarządowych²² (w 2022 r.);

¹⁷ Pracownikiem Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej.

¹⁸ Stanowiącą Załącznik nr 1 do uchwały nr 2735/299/VI/2021 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 22 grudnia 2021 r. w sprawie: przyjęcia dokumentu „Regionalna Polityka Zdrowia Województwa Śląskiego 2030”. Dalej: *Wojewódzka Polityka Zdrowia*.

¹⁹ Dla realizacji tego celu określono m.in. działania polegające na: wzmocnieniu społecznej wrażliwości na potrzeby zdrowotne seniorów i niepełnosprawnych, podnoszenie poziomu świadomości w obszarze "silver economy" – wykorzystywanie potencjału osób starszych oraz uwzględnianie ich potrzeb bytowych i zdrowotnych oraz przygotowanie i realizacja programów profilaktyki zdrowotnej.

²⁰ Dla monitoringu realizacji celu strategicznego nr 2 określono trzy wskaźniki: Zgony z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności, Zgony z powodu chorób nowotworowych na 100 tys. ludności i współczynnik osób z chorobami zawodowymi na 100 tys. pracujących, Przy czym w zapisach odnoszących się do Systemu Monitoringu wskazano, że z uwagi na brak perspektywicznych badań i analiz, określenie poprawnych i realnych do osiągnięcia wartości docelowych monitorowanych wskaźników było niemożliwe. W związku z powyższym podjęto decyzję o rezygnacji z określania wartości docelowych monitorowanych wskaźników, na rzecz wskazania pożądanych kierunków zmian.

²¹ Uchwałą nr VI/24/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 października 2020 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”*.

²² 1) Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy z siedzibą w Częstochowie na realizację zadania publicznego pn.: „Zdrowy oraz aktywny w życiu Senior” (kwota: 19 650,00 zł), 2) Fundacja Kultury i Sportu 44 z siedzibą w Warszawie na realizację zadania publicznego pn.: „BĘDZIE DOBRZE – wsparcie aktywności seniorów poprzez cykl działań edukacyjnych i cykl warsztatów artystycznych” (kwota: 18 364,00 zł), 3) Stowarzyszenie Yava z siedzibą w Częstochowie na realizację zadania publicznego pn.: „Cafeteria umiejętności” (kwota: 16 800,00 zł),

4) Stowarzyszenie Twoje Zdrowie z siedzibą w Bielsku-Białej na realizację zadania publicznego pn.: „Śląska Akademia Zdrowia” (kwota: 19 900,00 zł), 5) Stowarzyszenie Manhattan Podłęże z siedzibą w Jaworznie na realizację zadania publicznego pn.: „Graj o zdrowie – wsparcie aktywności społecznej seniorów” (kwota: 8 070,00 zł), 6) Stowarzyszenie Panakeja z siedzibą w Bielsku-Białej na realizację zadania publicznego pn.: „Aktywnym i zdrowym być” (kwota: 14 420,00 zł), 7) Stowarzyszenie Amicus z siedzibą w Lublińcu na realizację zadania publicznego pn.: „Razem po aktywne życie” (kwota: 7 200,00 zł), 8) Stowarzyszenie Samopomocy Osób Niepełnosprawnych „Zabrzanka” z siedzibą w Zabrzcu na realizację zadania publicznego pn.: „Zdrowie seniora –

- zorganizował konkurs ofert pn. „Śląskie dla niepełnosprawnych III”, w wyniku którego Polski Związek Niewidomych Okręg Śląski - Koło w Tychach, otrzymując dofinansowanie w wysokości 10,0 tys. zł²³, zrealizował warsztaty „Sięgam gdzie wzrokiem nie sięgam”, w ramach którego odbyła się rehabilitacja podstawowa, polegająca na przywracaniu samodzielności w wykonywaniu podstawowych czynności życiowych, na przywracaniu utraconych sprawności, umiejętności i możliwości realizowania się w różnych dziedzinach życia²⁴;
- w ramach umowy zawartej w formie pozakonkursowej²⁵ z Fundacją Edukacji Lokalnej AB z siedzibą w Rokitnie Szlacheckim zrealizowano zadanie pod tytułem *Broszurka - PACJENT Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ* w ramach, którego opracowano i opublikowano broszurę (w formie online), skierowaną do personelu medycznego, informację i wskazówki, w jaki sposób porozumieć się, nawiązać kontakt z osobą z niepełnosprawnością intelektualną, korzystającą z pomocy medycznej;
- zorganizował konkurs ofert na realizację zadania Województwa Śląskiego z zakresu działalności na rzecz osób niepełnosprawnych pn.: *Śląskie przyjazne dla niepełnosprawnych*, w wyniku którego dotację w wysokości 19,1 tys. zł otrzymała fundacja z Jaworzna, która zrealizowała zadanie pn. „Nie leżymy a ćwiczymy”²⁶, mające na celu profilaktykę chorób wieku starczego, które generują różne dysfunkcje układu ruchowego (w 2023 r.);
- współorganizował łącznie 23 wykłady dotyczące promocji zdrowia, z tego sześć wykładów w 2022 r.²⁷, 12 wykładów w 2023 r.²⁸ i pięć wykładów w I kwartale 2024 r.²⁹;
- zakupił czas antenowy, w ramach którego wyemitowano dwie audycje radiowe³⁰ w Radiu Katowice S.A. o charakterze informacyjno-edukacyjnym z zakresu zdrowia skierowane do seniorów.

(akta kontroli str. 387, 396, 398-456, 707, 710-711, 714-717)

Dyrektor Departamentu NZ poinformowała również, że w ramach celu operacyjnego C2.7. Dostępność opieki długoterminowej i rozwój opieki wytchnieniowej, sześć placówek ochrony zdrowia³¹, dla których podmiotem tworzącym było Województwo

dobrem publicznym” (kwota: 20 000,00 zł), 9) Fundacja Międzynarodowy Ruch Na Rzecz Zwierząt – Viva! z siedzibą w Warszawie na realizację zadania publicznego pn.: „VegeSenior” (kwota: 18 500,00 zł).

²³ Umowa z dnia 2 listopada 2022 r., nr 3799/NZ/2022.

²⁴ W ramach projektu przeprowadzono następujące zajęcia; zajęcia mobilności, zajęcia muzyczne, czynności życia codziennego, nauka obsługi komputera metodami bezwzrokowymi, prowadzono punkt informacji i porad dla osób niepełnosprawnych.

²⁵ W trybie art. 19a ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2023 r. poz. 571, ze zm.)

²⁶ W formie przedpołudniowej i popołudniowej rehabilitacji oraz zajęć ruchowych dla seniorów.

²⁷ M.in. w tematach: „Jak długo żyć z nadciśnieniem i chorobami serca. Mity o cholesterolu”, „Jak szybko rozpoznać udar i jak zareagować?”, „Profilaktyka nadwagi i otyłości, wpływ i konsekwencje złego odżywiania. Wpływ aktywności fizycznej na jakość życia oraz długowieczność”. Trzy wykłady współorganizowało Miasto Czeladź i trzy Instytucja Filmowa „Silesia-Film” w Katowicach.

²⁸ M.in. w tematach: „Wstępna diagnostyka wybranych stanów chorobowych w praktyce lekarza rodzinnego”, „Wpływ aktywności fizycznej na nasze zdrowie”, „Zdrowe odżywianie w dobie inflacji. Jak efektywnie zredukować masę ciała?”, „Leczenie otyłości, a leczenie hipoglikemizujące u chorych na cukrzycę typu 2 – który cel ważniejszy?”, „Profilaktyka chorób nowotworowych”, „Przyczyny wypadania włosów, najczęściej występujące łysienia u kobiet i mężczyzn oraz przedstawienie skutecznych terapii trychologicznych związanych z tymi problemami”.

²⁹ M.in. w tematach: „Współczesne choroby oczu XXI wieku”, „Choroby okulistyczne u osób starszych”, „Jak ustrzec się przed nowotworem?”, „Depresja – jak to właściwie wygląda?”.

³⁰ W tematach: „Znaczenie ruchu dla zdrowia psychicznego seniora”, „Wpływ ćwiczeń na zachowanie sprawnego mózgu”.

³¹ 1) Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Najświętszej Maryi Panny w Częstochowie; 2) Wojewódzki Ośrodek Lecznictwa Odwykowego i Zakład Opiekuńczo-Lecznicy w Gorzycach; 3) Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 2 w Jastrzębiu-Zdroju; 4) Kliniczny Szpital Psychiatryczny SPZOZ w Rybniku; 5) Wojewódzki Szpital

Śląskie, świadczyło opiekę długoterminową, którą na dzień 11 czerwca 2024 r. objęte były 724 osoby.

Ponadto, Dyrektor Departamentu NZ wskazała, że Wojewódzka Polityka Zdrowia to dokument obowiązujący do 2030 r. W związku z powyższym, działania w ramach przedmiotowej strategii będą podejmowane także w następnych latach.

(akta kontroli tom I str. 711-712)

Odnosnie do realizacji wskaźników monitorujących realizację ww. Polityki Zdrowia, określonych dla celu nr 2, Dyrektor Departamentu NZ wyjaśniła, że (...) *inicjatywy podejmowane dla osób starszych i ich opiekunów stanowiły tzw. „działania miękkie”, tj. szkolenia, warsztaty, akcje profilaktyczno-edukacyjne i ze względu na swoją specyfikę oraz wąską grupę docelową nie są mierzalne za pomocą ww. wskaźników. W okresie maksymalnie 2 lat po zakończeniu interwencji podjętych w wyniku wdrożenia Regionalnej Polityki Zdrowia Województwa Śląskiego 2030, przeprowadzony zostanie monitoring końcowy ujawniający wszystkie istotne efekty wdrażania.*

(akta kontroli tom I str. 704-705,712)

W celu wypracowania rozwiązań regionalnych dotyczących problemów opiekuńczych i społecznych wobec osób starszych i ich opiekunów ROPS podjął następujące działania:

- 1) opracował dokumenty strategiczne i programowe, tj.:
 - a) „Strategię Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030”³², która zakładała realizację sześciu celów strategicznych, w tym celu nr 2 pt. „Rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym. Dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa” oraz monitorowanie (co najmniej raz na dwa lata) osiągniętego poziomu wskaźników realizacji działań³³, określonych dla poszczególnych kierunków działań³⁴;
 - b) „Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2018-2023”; w którym jednym z celów operacyjnych był cel nr 3: „Tworzenie warunków do pełnego uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym, gospodarczym i zawodowym poprzez łagodzenie i przeciwdziałanie barierom ograniczającym ich aktywność. Wzmacnianie dostępu do adekwatnej opieki osób niesamodzielnych.”

Specjalistyczny nr 3 SPZOZ w Rybniku i 6) Wojewódzki Szpital Neuropsychiatryczny im. dr. Emila Cyrana w Lublińcu.

³² Przyjęta uchwałą nr VI/25/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 16 listopada 2020 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030”. Dalej: *Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej*.

³³ Dla celu strategicznego nr 2 określono następujące wskaźniki: 1) Liczba zorganizowanych posiedzeń Śląskiej Rady ds. Seniorów; 2) Liczba przeprowadzonych badań/opracowanych analiz dotyczących sytuacji osób starszych w województwie śląskim; 3) Liczba gmin posiadających program lub dokument strategiczny o tematyce związanej ze wspieraniem osób starszych lub polityką senioralną (za wyjątkiem strategii rozwiązywania problemów społecznych lub strategii rozwoju gminy) np. strategia rozwoju polityki senioralnej, program deinstytucjonalizacji, 4) Liczba gminnych rad seniorów na terenie województwa; 5) Liczba osób objęta usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania realizowanymi w ramach zadań własnych gmin; 6) Opracowywanie i wdrażanie modelowych rozwiązań z zakresu koordynacji systemów wsparcia osób niesamodzielnych; 7) Liczba gmin, w których wprowadzone zostaną modelowe rozwiązania z zakresu koordynacji systemów wsparcia osób niesamodzielnych; 8) Liczba osób korzystających z Programu „Śląskie dla Seniora - Śląska Karta Seniora”; 9) Liczba partnerów Programu „Śląskie dla Seniora - Śląska Karta Seniora”; 10) Udział osób bezrobotnych powyżej 50 r.ż. w ogóle mieszkańców województwa śląskiego w wieku 50-64 lata; 11) Liczba zrealizowanych programów grantowych wspierających inicjatywy środowisk senioralnych; 12) Liczba zorganizowanych wydarzeń integrujących organizacje seniorskie (np. Konwent Rad Seniorów) i 13) Liczba organizacji seniorskich, które skorzystały z programów grantowych.

³⁴ Pierwsze badanie monitoringowe przeprowadzono w III kw. 2022 r. za okres od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2022 r.

Program przewidywał monitorowanie osiągniętego poziomu wskaźników podjętych działań, przypisanych do każdego celu operacyjnego³⁵ (w przypadku celu nr 3 – corocznie).

- c) „Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025”³⁶, w którym określono pięć obszarów interwencji, w tym obszar drugi dotyczył osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność oraz osób z niepełnosprawnością. W celu weryfikacji stanu realizacji zaplanowanych działań, w Planie założono coroczny jego monitoring na podstawie wskaźników³⁷ przyjętych dla określonych rezultatów³⁸.

Marszałek Województwa Śląskiego wyjaśnił, że wypracowane rozwiązania w ramach ww. dokumentów strategicznych i programowych były tworzone w oparciu o wyniki diagnozy oraz opinii ekspertów reprezentujących różne środowiska (w tym naukowe i organizacje pozarządowe), uwzględniały specyfikę województwa śląskiego i były spójne z rozwiązaniami przyjętymi w programach ogólnopolskich. *Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025* powstał wprost w oparciu o wytyczne ujęte w dokumencie pn. *Proponowana struktura Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji (RPDI)*, przekazany przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej.

(akta kontroli tom I str. 8, 11-14, 85, 116-192, 280-291, 720-721)

³⁵ Dla celu operacyjnego nr 3 określono następujące wskaźniki: 1) Liczba odbytych posiedzeń Śląskiej Rady ds. Seniorów; 2) Liczba partnerów instytucjonalnych i biznesowych oferujących szczególne ulgi/uprawnienia dla osób starszych w ramach projektu pn. „Śląskie dla Seniora - Śląska Karta Seniora”; 3) Liczba osób starszych korzystających ze specjalnej oferty usług, ulg i/lub uprawnień w ramach projektu pn. „Śląskie dla Seniora - Śląska Karta Seniora”; 4) Liczba przedsięwzięć o charakterze informacyjno-promocyjnym dot. problematyki starości oraz kształtowania pozytywnego wizerunku osób starszych w społeczeństwie (np. kampanie społeczne, seminaria, konferencje, konkursy itp.); 5) Liczba przeprowadzonych badań dotyczących wsparcia oferowanego seniorom na poziomie lokalnym, 6) Liczba przeprowadzonych analiz dotyczących problemów osób starszych i niepełnosprawnych.

³⁶ Przyjęty Uchwałą nr 2378/464/VI/2023 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 15 listopada 2023 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025”, dalej: *RPDI*.

³⁷ Dla drugiego obszaru interwencji określono m.in. następujące wskaźniki: 1) Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie; 2) Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie – osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność oraz osoby z niepełnosprawnością; 3) Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych (podstawowych i specjalistycznych); 4) Liczba osób korzystających z usług dziennych domów pomocy; 5) Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie – na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność oraz osób z niepełnosprawnością; 6) Liczba pracowników OPS / CUS wykonujących usługi opiekuńcze; 7) Liczba pracowników dziennych domów pomocy; 8) Liczba pracowników zatrudnionych w instytucjach i podmiotach działających na rzecz włączenia społecznego, którzy dzięki wsparciu EFS+ świadczonemu przez ROPS podnieśli kwalifikacje po opuszczeniu programu – działających na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność oraz osób z niepełnosprawnością; 9) Liczba mieszkań treningowych / wspomaganych – dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność; 10) Liczba raportów z badań / analiz / monitoringów zawierających informacje z obszaru „Osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność oraz osoby z niepełnosprawnością”, w tym mapowanie zasobów i potrzeb w zakresie usług społecznych opieki długoterminowej.

³⁸ Od 31 lipca do 28 września 2023 r. trwał nabór wniosków w ramach Działania 7.4 Usługi społeczne, Priorytet 7 Fundusze Europejskie dla społeczeństwa FE SL 2021-2027. Wnioskodawcy mieli możliwość złożenia wniosków w ramach następujących typów projektów: 1) Usługi opiekuńcze, asystenckie, wytnieniowe i wsparcie opiekunów faktycznych; 2) Usługi świadczone w ośrodkach wsparcia w formie dziennej; 3) Mieszkania chronione, wspomagane i inne formy mieszkalnictwa wspólnego, w tym rodzinne domy pomocy; 4) Deinstytucjonalizacja placówek całodobowych. W odpowiedzi na ogłoszony nabór wpłynęło 190 wniosków na łączną kwotę dofinansowania 427 284,9 tys. zł. Na dzień 31 maja 2024 r., w ramach prac Komisji Oceny Projektów, trwa ocena złożonych projektów z obszaru usług społecznych.

- 2) działania dotyczące realizacji projektu partnerskiego pn. *CUS – Nowe spojrzenie na usługi społeczne*³⁹, w ramach którego w dniu 9 października 2023 r. została podpisana umowa ramowa o partnerstwie z 10 gminami województwa śląskiego⁴⁰, a w dniu 20 lutego 2024 r. Zarząd Województwa Śląskiego jako Instytucja Zarządzająca wydał decyzję⁴¹ w sprawie dofinansowania na realizację tego projektu kwoty 57 527,7 tys. zł, stanowiącej nie więcej niż 95% całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu⁴². Celem projektu będzie stworzenie oferty różnorodnych usług środowiskowych dostosowanych do potrzeb osób wymagających wsparcia⁴³ (w tym osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, opiekunowie faktyczni oraz osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu [w tym z powodu wieku, stanu zdrowia, niepełnosprawności] i ich otoczenie) na terenie 10 gmin partnerskich znajdujących się na terenie województwa śląskiego, dzięki czemu usługami świadczonymi w społeczności lokalnej powinny zostać objęte wszystkie osoby, które potrzebują pomocy i wsparcia. W ramach projektu przewidziano wsparcie w realizowaniu zadań zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych⁴⁴.

(akta kontroli tom I str. 12-13, 193-241, 621-623, 726-734)

- 3) opracował koncepcję projektu pn. „Śląski Senior – wsparcie i aktywizacja”⁴⁵, który będzie realizowany od IV kwartału 2024 r. do 2027 r. w partnerstwie z co najmniej 10 gminami województwa śląskiego⁴⁶, których liczba mieszkańców

³⁹ Współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach programu „Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027”, Priorytet FESL.07 „Fundusze Europejskie dla społeczeństwa”, Działanie 7.5 „Strategiczne projekty dla obszaru usług społecznych”, Typ 4. „Koordynacja usług Społecznych – upowszechnienie i tworzenie CUS”. Centra usług społecznych (CUS) to nowe jednostki organizacyjne gminy i nowa instytucja lokalnej polityki społecznej, która ma służyć rozwojowi i integracji usług społecznych organizowanych i świadczonych na poziomie lokalnym. Centra usług społecznych są także źródłem kompletnych informacji o usługach społecznych. Tworzony program usług społecznych może być skierowany do osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców.

⁴⁰ Miastem Ruda Śląska, Gminą Czechowice-Dziedzice, Gminą Jaworze, Gminą Mikołów, Gminą Konopiska, Gminą Woźniki, Miastem Czeladź, Gminą Łazy, Gminą Radzionków i Gminą Kamienica Polska. Zgodnie z protokołem zbiorczym z dnia 21 sierpnia 2023 r. z działania Komisji ds. oceny ofert w ramach otwartego naboru partnerów do tego projektu wpłynęło 10 ofert z ww. gmin.

⁴¹ Nr 693/FS/24.

⁴² Całkowita wartość projektu wynosi 60 555,5 tys. zł.

⁴³ Przykładowo: usługi wczesnego wykrywania schorzeń geriatrycznych, usługi w systemie teleopieki, usługi pomocy sąsiedzkiej, indywidualna terapia w sali doświadczenia świata (grupa docelowa: m.in. seniorzy cierpiący na zaburzenia demencyjne); usługi asystenckie osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych, usługi asystenckie osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych, indywidualne poradnictwo psychologiczne dla faktycznych opiekunów osób z niepełnosprawnościami oraz osób w podeszłym wieku, usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych i starszych.

⁴⁴ Dz.U. z 2019 r. poz. 1818.

⁴⁵ Projekt realizowany będzie w ramach programu „Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027”, Priorytetu FESL.07 „Fundusze Europejskie dla społeczeństwa”, Działania 7.5 „Strategiczne projekty dla obszaru usług społecznych”, Typ 3. „Działania na rzecz aktywizacji osób w wieku senioralnym potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu”.

⁴⁶ W ramach pierwszego otwartego naboru ofert do realizacji tego projektu, z pierwotnie określonym terminem, tj. do 6 marca 2024 r. wpłynęły oferty z siedmiu gmin: Kamienica Polska, Ożarówce, Opatów, Starcza, Szczyrk, Ujsoly i Bojszowy. W związku z niedostateczną ich liczbą przedłużono okres składania ofert w ww. naborze do dnia 15 marca 2024 r., w którym wpłynęły oferty następujących gmin: Ujsoly (ponowna oferta), Wojkowice i Poręba. Łącznie w ramach tego naboru wpłynęły oferty z dziewięciu gmin. Analiza ofert wykazała, że przedstawione przez kandydatów na partnerów działania nie gwarantowały osiągnięcia/zrealizowania wymogów projektu. W dniach od 19 kwietnia do 13 maja 2024 r. przeprowadzono drugi nabór ofert, w wyniku którego wpłynęły oferty z siedmiu gmin: Poręba, Bojszowy, Włodowice, Ujsoly, Kamienica Polska, Starcza, Ożarówce. Analiza ofert wykazała, że przedstawione przez kandydatów na partnerów działania nie gwarantowały osiągnięcia/zrealizowania wymogów projektu m.in. z uwagi na brak zrealizowania projektu na obszarze co najmniej 10 gmin do 10,0 tys. mieszkańców z terenu województwa śląskiego, braku utworzenia jednego gospodarstwa opiekuńczego według standardu i zachowania jego trwałości przez okres co najmniej 12 miesięcy po zakończeniu realizacji projektu (żadna z ofert nie przewidywała utworzenia gospodarstwa opiekuńczego) i braku osiągnięcia wskaźnika dotyczącego liczby osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie na poziomie 400 osób (złożone oferty przewidywały łącznie 182 osoby świadczące te usługi).

nie przekracza 10.000 osób. Odbiorcami podjętych działań w ramach tego Projektu będą osoby starsze potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, wymagające opieki lub pomocy w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego oraz opiekunowie tych osób. Projekt będzie kierowany do ogółu osób, bez wyszczególnienia dysfunkcji, problemów czy jednostek chorobowych, w tym chorób neurodegeneracyjnych. Celem głównym projektu jest zwiększenie aktywności osób starszych oraz rozwój usług społecznych skierowanych do seniorów potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a także wsparcie opiekunów formalnych i nieformalnych. Założono, że w ramach projektu:

- opracowany zostanie standard sąsiedzkich usług opiekuńczych, a następnie zostanie on wdrożony poprzez realizację usług sąsiedzkich według ww. standardu w co najmniej jednej gminie objętej projektem przez co najmniej 12 miesięcy,
- opracowany zostanie standard działalności gospodarstwa opiekuńczego, a następnie zostanie on wdrożony poprzez utworzenie co najmniej jednego gospodarstwa opiekuńczego według ww. standardu i zachowanie jego trwałości przez okres co najmniej 12 miesięcy po zakończeniu realizacji projektu,
- zrealizowane będą, w każdej gminie objętej projektem, działania w zakresie stworzenia gminnego systemu realizacji usług opiekuńczych w różnych formach, w tym m.in. usług sąsiedzkich, gospodarstw opiekuńczych, usługi asystenckie dla osób z niepełnosprawnościami, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, dzienny dom pomocy (w zależności od diagnozy potrzeb poszczególnych gmin),
- uruchomione zostanie wojewódzkie centrum szkoleniowe dla opiekunów formalnych i nieformalnych, w tym mobilne centrum szkoleniowe, które oferować będzie szkolenia zindywidualizowane pod względem środowiska ich realizacji, tj. uwzględniające stan zdrowia podopiecznych i realizatorów usług w danym środowisku.

Ww. koncepcja projektu korelowała bezpośrednio z rekomendacjami wynikającymi z badania polSenior2, takimi jak:

- a) Utworzenie przez gminy systemu usług społecznych i zdrowotnych dla osób starszych, w tym wzmocnienie identyfikacji i szybkiego docierania do osób wymagających wsparcia dzięki koordynacji i poprawie przepływu informacji między służbami.
- b) Rozbudowa sieci podmiotów i miejsc świadczenia opieki dziennej i zapewnienie dostępu do niej (np. zapewnienie transportu, świadczenie w miejscu zamieszkania, utworzenie dziennego domu pomocy, utworzenie gospodarstwa opiekuńczego).
- c) Wsparcie dla opiekunów formalnych i nieformalnych osób starszych.
- d) Edukacja w zakresie potrzeb i wymagań opiekuńczych osób starszych (poprzez utworzenie wojewódzkiego centrum szkoleniowego).
- e) Upowszechnianie modelu społeczeństwa uwzględniającego szczególnie miejsce dla seniorów oraz tworzenie warunków dla jak najdłuższego utrzymania sprawności, aktywności i możliwości funkcjonowania osób starszych w dotychczasowym miejscu zamieszkania.

(akta kontroli tom I str. 13-15, 242-244)

- 4) W celu zapewnienia dobrej jakości usług opiekuńczych świadczonych przez profesjonalnie przygotowany personel, ROPS zorganizował w okresie objętym kontrolą:
- a) Śląskie Forum Opieki – konferencję⁴⁷ adresowaną do opiekunów zatrudnionych w systemie pomocy społecznej w województwie śląskim. W wydarzeniu wzięli udział, w szczególności opiekunowie zatrudnieni w domach pomocy społecznej na terenie województwa śląskiego, przedstawiciele świata nauki, służb medycznych, szpitali wojewódzkich, samorządu województwa śląskiego oraz specjaliści w obszarze pomocy osobom najbardziej potrzebującym opieki i wsparcia. Wśród tematów poruszonych podczas konferencji znalazły się m.in. następujące zagadnienia: *Rola usług środowiskowych – w procesie deinstytucjonalizacji usług społecznych, Praca opiekuna w województwie śląskim – charakterystyka miejsc wykonywania zawodu, Aspekty prawne sprawowania opieki nad podopiecznym – kompendium wiedzy prawnej opiekuna, Etyczny profesjonalista – rola opiekuna w towarzyszeniu i wspieraniu drugiego człowieka, W zdrowym ciele – zdrowy duch – podstawy fizjoterapii dla opiekunów, Bezpieczne przemieszczanie podopiecznego, Czym jest Zespół Stresu Opiekuna i techniki radzenia sobie z problemami opiekuńczymi, Pielęgnacja ran przewlekłych – co każdy opiekun wiedzieć powinien.*
 - b) Forum dla Dyrektorów DPS⁴⁸ oraz Forum dla Dyrektorów OPS⁴⁹, PCPR^{50 51}, mające na celu przybliżenie tematyki deinstytucjonalizacji usług społecznych, obszarów i możliwości ich rozwoju przy współpracy różnych podmiotów działających w środowisku lokalnym, a także popularyzację Centrów Usług Społecznych, pokazanie szans i wyzwań związanych z uruchamianiem CUS oraz doświadczeń w ich powoływaniu. Podczas spotkań poruszono m.in. następujące tematy: *Czym jest proces deinstytucjonalizacji usług społecznych, Strategia Rozwoju Usług Społecznych – Polityka Publiczna na lata 2021-2030, Zatrudnienie opiekunów w województwie śląskim. Stan obecny i perspektywy, Czym jest Zespół Stresu Opiekuna i techniki radzenia sobie z problemami opiekuńczymi, Bezpieczne przemieszczanie podopiecznego – co każdy szef wiedzieć powinien, Prezentacja Centrum Usług Społecznych w Bojszowach, Łaziskach Górnych o Goleiszowie.*
 - c) Forum Jednostek Organizacyjnych Pomocy Społecznej⁵² skierowane do dyrektorów i kierowników ośrodków pomocy społecznej oraz domów pomocy społecznej z terenu województwa śląskiego. Omówiono na nim kwestie związane z funkcjonowaniem instytucji w obliczu zmian systemowych, w tym procesu deinstytucjonalizacji, obszarów rozwoju usług społecznych przy współpracy różnych podmiotów działających w środowisku lokalnym oraz możliwości wykorzystania środków z nowej perspektywy funduszy unijnych. Ponadto poruszono tematykę koordynacji usług pomocy społecznej z uwzględnieniem systemu ochrony zdrowia, problematykę profesji społecznych w kontekście procesu deinstytucjonalizacji oraz centrów usług społecznych, jako narzędzi inkubacji usług społecznych.
 - d) Szkolenia specjalistyczne dla pracowników CUS oraz jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa śląskiego⁵³, których celem było

⁴⁷ W dniu 26 października 2022 r.

⁴⁸ Domów Pomocy Społecznej.

⁴⁹ Ośrodków Pomocy Społecznej.

⁵⁰ Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie.

⁵¹ Wydarzenia odbyły się odpowiednio w dniach 28 i 29 listopada 2022 r.

⁵² Wydarzenie odbyło się w dniach 14-15 grudnia 2023 r.

⁵³ Edycja 2022 i 2023, łącznie 6 szkoleń dla 222 osób.

wyposażenie kadr CUS oraz jednostek samorządu terytorialnego w niezbędne kompetencje określone w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez CUS. Podstawa programowa szkoleń oraz ich wymiar godzinowy był zgodny z wytycznymi wskazanymi w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie szkoleń dla pracowników centrum usług społecznych z dnia 30 marca 2020 r.⁵⁴

- e) Od 16 lutego 2024 r. w ocenie merytorycznej znajdował się wniosek projektowy, złożony przez ROPS pn. *Kształcenie kadr i wsparcie nowych pracowników systemu pomocy i integracji społecznej w województwie śląskim*⁵⁵. Celem ww. projektu było podniesienie kompetencji i kwalifikacji osób bezpośrednio świadczących usługi społeczne w środowisku, w tym dla osób starszych, poprzez realizację różnorodnych form wsparcia, tj. udział w superwizji, w konferencjach i innych formach kształcenia, w tym: szkoleniach, warsztatach, coachingu i mentoringu. W grupie docelowej znajdowały się osoby świadczące usługi społeczne zawodowo (pracownicy socjalni, asystenci rodziny, asystenci osób niepełnosprawnych, opiekunki osób niesamodzielnych itp.) i niezawodowo (członkowie rodzin sprawujący opiekę faktyczną za wyjątkiem rodzin zastępczych, rodziny wspierające, wolontariusze itp.). Wartość projektu zgodnie ze złożonym wnioskiem o dofinansowanie wynosiła 6 999,6 tys. zł.

(akta kontroli tom I str. 620, 627-637)

Oprócz ww. działań podjętych przez ROPS w wyniku wspólnej akcji Urzędu, Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich w Katowicach oraz Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach, w województwie śląskim funkcjonowała inicjatywa pn. „Koperta Życia”. Jej celem było ułatwienie ratownikom medycznym, pracownikom pomocy społecznej i innym służbom interwencyjnym dostępu do ważnych informacji medycznych mogących uratować życie osoby w podeszłym wieku. „Koperta Życia” składała się z ujednocionej karty informacyjnej, w której podaje się informacje dotyczące jej właściciela, m.in. dane osobowe, numer telefonu do bliskiej osoby, przebyte choroby, zażywane leki i uczulenia. Wypełnioną kartę wkłada się najczęściej do lodówki, na której umieszcza się naklejkę z logotypem „Koperty Życia”⁵⁶. Umieszczenie karty w widocznym i dostępnym miejscu umożliwia służbom interwencyjnym szybsze udzielenie pomocy osobie poszkodowanej (np. w sytuacji, gdy jest ona nieprzytomna), dzięki dostępowi do podstawowych informacji o jej stanie zdrowia. Pakiety „Koperty Życia” były również dystrybuowane wśród seniorów m.in. podczas Wojewódzkiej Konferencji Senioralnej i Targów Seniora Silver Silesia⁵⁷ współorganizowanych przez Marszałka Województwa Śląskiego. ROPS udostępniał także koperty członkom Śląskiej Rady Seniorów, który następnie przekazywali je osobom starszym w swoich środowiskach.

„Koperty życia” dystrybuowane były również poprzez jednostki ochrony zdrowia, dla których Województwo Śląskie było organem prowadzącym. Z informacji uzyskanych

⁵⁴ Szkolenia organizowane były w 3 modułach: Moduł I – Zarządzanie i organizacja usług społecznych; Moduł II – Opracowywanie i realizacja indywidualnych planów usług społecznych; Moduł III – Organizacja społeczności lokalnej.

⁵⁵ W ramach działania FESL.07.05 - Strategiczne projekty dla obszaru usług społecznych (Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, wybór niekonkurencyjny).

⁵⁶ Na stronie internetowej seniorzy.slaskie.pl udostępniono wzór karty do uzupełnienia oraz naklejki, a ponadto ulotkę informacyjną i prezentację do wykorzystania przez osoby/podmioty zainteresowane przedsięwzięciem.

⁵⁷ Edycja I w 2019 r. w Gliwicach, Edycja II w 2022 r. w Bielsku-Białej i Edycja III w 2023 r. w Tychach.

w toku kontroli z 14 ww. jednostek wynikało, że 13 z nich otrzymywało takie pakiety według zgłaszanego zapotrzebowania i że akcja cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród pacjentów.

(akta kontroli tom I str. 14, 244, 244, tom II 241-258)

Ponadto Wicemarszałek wyjaśnił, iż w ramach realizacji projektu pn. „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej - ROPS WSL”, wdrażanego w ramach Programu „Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027”⁵⁸, przewidywane było opracowanie regionalnego modelu współpracy sektora zdrowia z sektorem usług społecznych wraz z wdrożeniem pilotażu. Kompleksowe podejście do kwestii związanych z utrzymaniem jak najlepszej sprawności i aktywności społecznej wymagało wypracowania standardu realizowanych zadań z zakresu opieki społecznej i środowiskowej z wykorzystaniem nowoczesnych i dojrzałych e-usług oraz scalenie usług społecznych i zdrowotnych na poziomie projektu. Punktem wyjścia do opracowania modelu była obecna dysfunkcja organizacyjna w obszarze zdrowia i opieki społecznej / środowiskowej, która skutkuje zaprzepaszczeniem efektów leczenia osób, które nie posiadają odpowiedniego wsparcia w swoim środowisku. Lukę w obu systemach ma wypełnić personel oraz profesjonalna opieka nieinstytucjonalna, np. w ramach pomocy sąsiedzkiej. Model będzie zawierał m.in. badanie szczegółowych potrzeb społecznych z uwzględnieniem kondycji zdrowotnych.

(akta kontroli tom I str. 13-14, 245-278)

Wśród efektów wypracowanych rozwiązań, ujętych w *Programie przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2018-2023*, można wymienić m.in.:

- ✓ wsparcie działalności Śląskiej Rady ds. Seniorów⁵⁹;
- ✓ zapewnienie osobom starszym specjalnej oferty ulg/uprawnień realizowanych przez partnerów instytucjonalnych i biznesowych w ramach projektu pn. Śląskie dla Seniora - Śląska Karta Seniora⁶⁰;
- ✓ organizowanie przedsięwzięć o charakterze informacyjno-promocyjnym dot. problematyki starości oraz kształtowania pozytywnego wizerunku osób starszych w społeczeństwie⁶¹;

⁵⁸ W dniu 14 marca 2024 r. ROPS podpisał umowę o dofinansowanie tego projektu, gdzie łączna wysokość wydatków kwalifikowanych wynosiła 43 015,4 tys. zł.

⁵⁹ W poszczególnych latach 2022-2023 odbyły się po cztery posiedzenia Śląskiej Rady ds. Seniorów.

⁶⁰ W poszczególnych latach 2022-2023 Liczba partnerów instytucjonalnych i biznesowych oferujących szczególne ulgi/uprawnienia dla osób starszych w ramach projektu pn. „Śląskie dla Seniora - Śląska Karta Seniora” wyniosła odpowiednio 145 i 144, natomiast Liczba osób starszych korzystających ze specjalnej oferty usług, ulg i/lub uprawnień w ramach tego projektu wyniosła odpowiednio 69 666 i 86 463. Wykaz partnerów, w podziale na kategorie: Kultura, Edukacja, Rekreacja, Zdrowie i profilaktyka oraz Inne został opublikowany na stronie internetowej: <https://seniorzy.rops-katowice.pl/slaska-karta-seniora/>, w kategoriach. Wśród przykładowych ulg i szczególnych uprawnień dedykowanych seniorom były m.in. zniżki na zakup biletów na imprezy kulturalne, bezpłatny wstęp na wybrane wydarzenia/ewenty kulturalne, bezpłatny udział w zajęciach komputerowych, warsztatach florystycznych, zajęciach ruchowych i taneczno-gimnastycznych, zniżki na bilety wstępu na basen, saunę zniżki na pobyty wczasowe, rabaty na pobyty leczniczo-rehabilitacyjne, bezpłatne badania słuchu i wzroku, zniżki na zakup aparatów słuchowych, okularów korekcyjnych, rabaty na usługi diagnostyki laboratoryjnej, konsultacji dietetycznej i psychologicznej, zniżki za zakup turnusów rehabilitacyjnych i pobyków kuracyjnych oraz upusty na zakup różnego rodzaju towarów typu kwiaty, znicze, artykuły chemiczne i na zakup usług gastronomicznych czy kosmetycznych.

⁶¹ W 2022 r. zorganizowano sześć przedsięwzięć o charakterze informacyjno-promocyjnym dot. problematyki starości oraz kształtowania pozytywnego wizerunku osób starszych w społeczeństwie, tj. II Wojewódzka Konferencję Senioralną i Targi Senioralne „Silver Silesia 2022” w Bielsku-Białej (w dniach 13-15 czerwca), marsze seniorów „Silver Run” w Ożarowicach (w dniu 25 czerwca), XIV Ogólnopolską Olimpiadę Sportową Uniwersytetów Trzeciego Wieku i Organizacji Senioralnych „Trzeci Wiek na Start” w Chorzowie (w dniach 16-17 września), konkurs „Ambasadorzy Srebrnego Pokolenia Województwa Śląskiego 2022” oraz prowadzono program grantowy dzięki któremu dofinansowano 33 podmioty na kwotę 300,0 tys. zł, realizujących działania z zakresu aktywizacji i integracji seniorów oraz wzmocnienia potencjału środowisk senioralnych. W 2023 r. zorganizowano trzy przedsięwzięcia, tj.: . III Wojewódzka Konferencję Senioralną i Targi Senioralne „Silver

- ✓ przeprowadzenie analiz dotyczących sytuacji osób starszych⁶².

(akta kontroli tom I str. 292-322)

Jak wynika z badania monitoringowego Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej, przeprowadzonego przez ROPS, obejmującego okres od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2022 r. z 13 określonych wskaźników⁶³, osiągnięto 10, w tym:

- wzrosła liczba gmin posiadających program lub dokument strategiczny o tematyce związanej ze wspieraniem osób starszych lub polityką senioralną (z dziewięciu gmin w 2018 r. do 25 gmin wg stanu na 30 września 2022 r.);
- wzrosła liczba gminnych rad seniorów (z 21 rad w 2018 r. do 34 wg stanu na 30 września 2022 r.);
- określono osiem gmin, w których wprowadzone zostaną modelowe rozwiązania z zakresu koordynacji systemów wsparcia osób niesamodzielnych;
- wzrosła liczba partnerów Programu „Śląskie dla Seniora - Śląska Karta Seniora ze 116 do 145;
- zorganizowano w okresie objętym kontrolą cztery programy grantowe wspierające inicjatywy środowisk senioralnych;
- organizowano wydarzenia integrujące organizacje seniorskie (np. Konwent Rad Seniorów);
- rokrocznie ponad 30 organizacji seniorskich korzystało z programów grantowych.

Dwa wskaźniki, których nie osiągnięto dotyczyły:

- liczby osób objętych usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania, realizowanymi w ramach zadań własnych gmin⁶⁴ – w 2021 r. ich liczba wynosiła 11 584 osoby, a w 2018 r. – 11 879 osób;
- liczby osób korzystających z Programu „Śląskie dla Seniora - Śląska Karta Seniora”⁶⁵ – w 2018 r. wynosiła 89 754 osoby, a wg stanu na dzień 30 września 2022 r. 59 972 osób.

(akta kontroli tom I str. 14-15, 323-344)

Marszałek Województwa Śląskiego wyjaśnił, iż efekty realizacji *Regionalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025* będą znane po dokonaniu badania monitoringowego.

Jak wskazano w pkt 1.2 wystąpienia pokontrolnego na dzień 31 maja 2024 r. trwała ocena złożonych projektów z obszaru usług społecznych w ramach wdrażanego ww. planu.

(akta kontroli tom I str. 12)

1.3. Oprócz opracowań opisanych w pkt 1.2. wystąpienia, Urząd nie dysponował innymi opracowaniami dotyczącymi leczenia i opieki nad osobami starszymi z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia dla ich opiekunów. Na podstawie analiz, wniosków i rekomendacji sformułowanych w Ocenach zasobów pomocy społecznej za lata 2022-2023 (przedstawionych w pkt 1.1 wystąpienia), zarząd

Silesia 2023” w Tychach (w dniach 19-20 września), konkurs „Ambasadorzy Srebrnego Pokolenia Województwa Śląskiego 2023” oraz prowadzono program grantowy dzięki któremu dofinansowano 38 podmioty na kwotę 327,4 tys. zł, realizujących działania z zakresu aktywizacji i integracji seniorów oraz wzmocnienia potencjału środowisk senioralnych.

⁶² Zawarte w dokumencie Diagnoza i monitoring wybranych problemów społecznych w województwie śląskim za poszczególne lata 2022-2023.

⁶³ Określonych dla celu strategicznego nr 2 pt. „Rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym. Dostosowania systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa”.

⁶⁴ Preferowana tendencja do 2030 r. – rosnąca.

⁶⁵ Preferowana tendencja do 2030 r. – rosnąca.

województwa śląskiego rozpoczął realizację projektu partnerskiego pn. „CUS – Nowe spojrzenie na usługi społeczne”, projektu pn. „Śląski Senior – wsparcie i aktywizacja” oraz inicjatywy pn. „Koperta Życia”, również opisane w powyższych punktach wystąpienia.

(akta kontroli tom I str. 9, 15)

1.4. W celu wypracowania regionalnych rozwiązań prawnych i organizacyjnych dotyczących opieki zdrowotnej, usług społecznych dla osób starszych (bez szczegółowego ukierunkowania na osoby starsze z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia ich opiekunów) ROPS zainicjował i utrzymywał współpracę z 10 samorządami lokalnymi województwa śląskiego tj. gminami: Ruda Śląska, Czechowice-Dziedzice, Jaworze, Mikołów, Konopiska, Woźniki, Czeladź, Łazy, Radzionków, Kamienica Polska w ramach projektu partnerskiego pn. *CUS – Nowe spojrzenie na usługi społeczne*, w efekcie którego ma powstać 10 Centrów Usług Społecznych, które mają zapewniać realizację usług społecznych odpowiadających potrzebom mieszkańców.

Ponadto projekt pn. „Śląski Senior – wsparcie i aktywizacja” przewiduje jego realizację w partnerstwie z 10 gminami województwa śląskiego, których liczba mieszkańców nie przekracza 10,0 tys. osób, co zostało opisane w pkt 1.2. wystąpienia.

(akta kontroli str. 345, 347-348)

Po opracowaniu projektu strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej, projekt „Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030” został przyjęty uchwałą nr 1943/161/VI/2020 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 26 sierpnia 2020 r. i skierowany do konsultacji z powiatami. Spośród 36 powiatów ziemskich i miast na prawach powiatu, do których skierowano zaproszenie do konsultacji, odpowiedzi uzyskano od ośmiu, przy czym trzy nie zgłosiły uwag. Pozostałe pięć powiatów zgłosiło 35 uwag, z których uwzględniono 27.

(akta kontroli tom I str. 85-114)

1.5. W ramach procesu opracowywania projektu RPDI powołano „Wojewódzki Zespół ds. Deinstytucjonalizacji”⁶⁶, w skład którego weszło 31 przedstawicieli różnych środowisk, w tym 13 przedstawicieli organizacji pozarządowych⁶⁷.

Jak wyjaśnił Marszałek Województwa Śląskiego głównym celem powstania RPDI było wzmocnienie procesu rozwoju usług społecznych (w tym na rzecz osób starszych i ich opiekunów), których zadaniem jest zapewnienie niezbędnego wsparcia na poziomie społeczności lokalnej i tym samym ograniczenie zapotrzebowania na opiekę instytucjonalną. Współpraca polegała na przygotowywaniu materiałów merytorycznych oraz konsultowaniu ostatecznej wersji dokumentu. Zdaniem Marszałka Województwa Śląskiego Członkowie Zespołu, w tym przedstawiciele organizacji pozarządowych, wnieśli znaczący wkład w opracowanie diagnozy Planu.

(akta kontroli tom I str. 345, 349, 352, 359)

W obowiązującym w poszczególnych latach 2022-2024 *Programie współpracy Samorządu Województwa Śląskiego z organizacjami pozarządowymi oraz*

⁶⁶ Zarządzenie nr 44/2022 z dnia 19 maja 2022 r. Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego.

⁶⁷ 1) Stowarzyszenia na rzecz Pomocy Dziecku i Rodzinie „DLA RODZINY”, 2) Stowarzyszenia Bielskiego Centrum Przedsiębiorczości, 3) Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Organizatorów i Menadżerów Pomocy Społecznej i Ochrony Zdrowia, 4) Fundacji GaSzo, 5) Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną, 6) Fundacji Inicjatywa, 7) Fundacji Kimczok, 8) Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego, 9) Stowarzyszenia „MOST”, 10) Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło Katowice, 11) Stowarzyszenia na rzecz Osób Starszych, Niepełnosprawnych Fizycznie, Intelektualnie „Pomocna Dłoń”, 12) Caritas Archidiecezji Katowickiej, 13) Polskiego Związku Niewidomych.

podmiotami wymienionymi w art. 3a ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁶⁸ nie wyodrębniono kwestii dotyczących osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz ich opiekunów. W rozdziale 5 *Priorytetowe zadania publiczne* w pkt 1 ppkt 2 lit. g ww. Programu zapisano jedynie, że definiowanie priorytetów w Programie współpracy w danym roku wynika z korelacji 39 obszarów działalności sektora pozarządowego, w tym działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym.

Jak wyjaśniła p.o. Kierownika referatu do spraw społecznych w Departamencie Edukacji i Spraw Społecznych Urzędu ww. Program *ma charakter ogólny i strategiczny, a szczegółowe warunki współpracy Samorządu Województwa Śląskiego z organizacjami pozarządowymi każdorazowo określa się w ogłaszanych otwartych konkursach ofert dedykowanych III sektorowi (sektor pozarządowy czyli organizacje typu stowarzyszenia, fundacje, towarzystwa, koła). Poszczególne departamenty merytoryczne odpowiadają za szczegółową treść ogłoszeń konkursowych, w których zawierają np. profilaktykę poszczególnych chorób. Program zawiera wyłącznie wskazanie publicznych zadań priorytetowych zdefiniowanych w art. 14 ust. 1 ustawy o samorządzie województwa, z czego pierwszym zadaniem jest promocja i ochrona zdrowia.*

(akta kontroli tom I str. 345, 349, 360-386)

1.6. W okresie objętym kontrolą Departament Promocji i Projektów Społecznych⁶⁹ Urzędu nie prowadził działań informacyjno-edukacyjnych dotyczących chorób neurodegeneracyjnych oraz funkcjonowania osób starszych z tymi chorobami i ich opiekunów.

Województwo Śląskie było partnerem otwartej akcji Gazety Wyborczej pn. "DługoWieczni" o zasięgu regionalnym, skierowanej do środowisk senioralnych, której celem było zwiększenie świadomości o bieżących problemach, z którymi muszą się mierzyć seniorzy w życiu codziennym oraz zachęcenie osób starszych do aktywności. W dniu 21 lipca 2023 r. podpisano umowę⁷⁰, w ramach której w okresie od lipca do października 2023 r., w ramach ww. akcji, katowicka redakcja Gazety Wyborczej oraz serwis Katowice.wyborcza.pl m.in.: opublikowały 10 publikacji poświęconych seniorom, zorganizowały i przeprowadziły trzy spotkania w formie warsztatów (w Bielsku-Białej⁷¹, Częstochowie⁷² i Rybniku⁷³) oraz zorganizowały w Chorzowie⁷⁴ konferencję podsumowującą akcję.

(akta kontroli tom I str. 345-346, 349, 517-529)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W zakresie opracowanych, zatwierdzonych i funkcjonujących w województwie śląskim strategii i programów, zawierających założenia polityki zdrowotnej, opiekuńczej i społecznej względem osób starszych – bez szczególnego wskazania osób z chorobami neurodegeneracyjnymi i wsparcia ich opiekunów – Urząd inicjował i podejmował działania odnoszące się do wyzwań opisanych w diagnozie aktualnej sytuacji demograficznej województwa śląskiego oraz ocenach zasobów pomocy społecznej, wskazującej między innymi na problem „starzenia się” społeczeństwa.

⁶⁸ Przyjętym na poszczególne lata 2022-2024 przez Sejmik Województwa Śląskiego odpowiednio Uchwałą Nr VI/38/9/2021 z dnia 15 listopada 2021 r., Uchwałą Nr VI/50/15/2022 z dnia 21 listopada 2022 r. oraz Uchwałą Nr VI/61/7/2023 z dnia 30 października 2023 r.

⁶⁹ Dalej: Departament PiPS.

⁷⁰ Umowa opiewała na 150,0 tys. zł brutto.

⁷¹ W dniu 8 sierpnia 2023 r.

⁷² W dniu 29 sierpnia 2023 r.

⁷³ W dniu 12 września 2023 r.

⁷⁴ W dniu 26 września 2023 r.

Przy opracowaniu i realizacji strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej zarząd województwa współpracował z samorządami lokalnymi, dzięki czemu ROPS, realizując jeden z projektów, zainicjował i utrzymywał współpracę z 10 samorządami lokalnymi województwa śląskiego, a w planowanym do realizacji w IV kwartale 2024 r. kolejnym projekcie przewiduje się partnerstwo z kolejnymi gminami.

Województwo śląskie było również partnerem otwartej akcji Gazety Wyborczej pn. „DługoWieczni” o zasięgu regionalnym, skierowanej do środowisk senioralnych.

OBSZAR

2. Realizacja zadań w zakresie opieki zdrowotnej, usług społecznych na rzecz osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia ich opiekunów i osiągnięcie planowanych efektów tych działań

Opis stanu faktycznego

2.1. W ramach realizacji celu operacyjnego nr 5 *Wyzwania demograficzne* Narodowego Planu Zdrowia⁷⁵ (w podziale na poszczególne sześć zadań⁷⁶) Departament NZ, w latach 2022-2024 (I kwartał), dla środowiska osób starszych (bez szczególnego wyodrębnienia osób z chorobami neurodegeneracyjnymi) podejmował działania odnoszące się do jednego zadania, tj. *Wspieranie aktywności społecznej seniorów oraz poprawa związanej ze zdrowiem jakości życia osób starszych*, opisane szczegółowo w pkt 1.2 wystąpienia pokontrolnego (dotyczącego realizacji Wojewódzkiej Polityki Zdrowia).

W przypadku jednego zadania (Edukacja opiekunów nieformalnych osób starszych na temat chorób związanych z wiekiem oraz zasad właściwej opieki nad tymi osobami) działania podjęto w 2021 r. poprzez współpracę z TVS Sp. z o.o. (Telewizja Silesia). TVS na mocy umowy zawartej z Województwem Śląskim wyprodukował i wyemitował spot dotyczący wsparcia osób w wieku senioralnym. Ponadto, przedmiotowa problematyka była poruszana w jednym z odcinków audycji pt.: „Kierunek Zdrowie” emitowanych na antenie TVS w 2021 r., co umożliwiło dotarcie do szerokiego grona odbiorców.

Działania nie podejmowano względem czterech pozostałych działań, tj.:

- ✓ *Rozwój usług wspierających zdrowie i jakość życia związaną ze zdrowiem u osób starszych i ich opiekunów nieformalnych, w szczególności przez rozwój dziennych form wsparcia i pomocy psychologicznej;*
- ✓ *Działania na rzecz koordynacji opieki nad osobami starszymi dostępnej w ramach systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej;*
- ✓ *Edukacja ukierunkowana na profilaktykę problemów zdrowotnych występujących u osób starszych, w szczególności w zakresie urazów i prewencji upadków oraz zasad unikania skutków polipragmazji,*

⁷⁵ W dniu 30 marca 2021 r. Rada Ministrów przyjęła Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025. (rozporządzenie Rady Ministrów z 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021-2025, Dz. U. poz. 642); dalej: *NPZ*. Celem strategicznym Programu jest zwiększenie liczby lat przeżytych w zdrowiu oraz zmniejszenie społecznych nierówności w zdrowiu.

⁷⁶ Jednostki samorządu terytorialnego wykonują m.in. następujące zadania służące realizacji celu operacyjnego nr 5 *Wyzwania demograficzne*: a) Wspieranie aktywności społecznej seniorów oraz poprawa związanej ze zdrowiem jakości życia osób starszych; b) Rozwój usług wspierających zdrowie i jakość życia związaną ze zdrowiem u osób starszych i ich opiekunów nieformalnych, w szczególności przez rozwój dziennych form wsparcia i pomocy psychologicznej; c) Działania na rzecz koordynacji opieki nad osobami starszymi dostępnej w ramach systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej; d) Edukacja ukierunkowana na profilaktykę problemów zdrowotnych występujących u osób starszych, w szczególności w zakresie urazów i prewencji upadków oraz zasad unikania skutków polipragmazji; e) Edukacja opiekunów nieformalnych osób starszych na temat chorób związanych z wiekiem oraz zasad właściwej opieki nad tymi osobami; f) Informowanie i edukacja przedstawicieli służb publicznych i zawodów niemedycznych mających częsty kontakt z osobami starszymi na temat chorób związanych z wiekiem oraz zasad postępowania w kontakcie z tymi osobami.

- ✓ *Informowanie i edukacja przedstawicieli służb publicznych i zawodów niemedycznych mających częsty kontakt z osobami starszymi na temat chorób związanych z wiekiem oraz zasad postępowania w kontakcie z tymi osobami),*

o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I str. 387, 396, 398-456, 612-615)

Koszty realizacji celu operacyjnego nr 5 Wyzwania demograficzne NPZ w 2022 r. w zakresie wspierania aktywności społecznej seniorów oraz poprawy związanej ze zdrowiem jakości życia osób starszych wyniosły 151 454,0 zł, z tego 142 904,0 zł to kwota dotacji na dofinansowanie przedsięwzięć wyłonionych spośród ofert złożonych w ramach konkursu ofert na realizację zadania Województwa Śląskiego z zakresu działalności na rzecz osób niepełnosprawnych pn.: Śląskie przyjazne dla niepełnosprawnych, 3 550,0 zł to koszt przeprowadzenia wykładów dotyczących promocji zdrowia i 5 000,0 zł to koszt zakupu czasu antenowego, w ramach którego wyemitowano dwie audycje radiowe⁷⁷ w Radiu Katowice S.A. o charakterze informacyjno-edukacyjnym z zakresu zdrowia skierowane do seniorów. W 2023 r. i w I kwartale 2024 r. koszty te wyniosły odpowiednio 11 800,0 zł i 5 000,0 zł i dotyczyły przeprowadzenia wykładów.

(akta kontroli tom I str. 387, 396, 454-458)

Na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym⁷⁸ Województwo Śląskie przekazywało Wojewodzie Śląskiemu roczne informacje o zrealizowanych lub podjętych zadaniach z zakresu zdrowia publicznego określonych w art. 2 ww. ustawy.⁷⁹ Za poszczególne lata 2022-2023 roczne informacje zostały przekazane Wojewodzie Śląskiemu w wymaganym terminie.

Dyrektor Departamentu NZ wyjaśniła, że (...) *Wojewoda na podstawie zebranych informacji przygotowuje informację zbiorczą wraz z opinią dotyczącą zgodności zrealizowanych lub podjętych zadań z priorytetami dla regionalnej polityki zdrowotnej oraz przekazuje ją Ministrowi Zdrowia, który z kolei jest podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie i ewaluację NPZ.*

Ponadto, Dyrektor poinformowała, że (...) *roczna informacja na temat zrealizowanych działań w ramach NPZ sprawozdawana Wojewodzie pozwala Departamentowi NZ koordynować oraz planować działania na lata kolejne.*

(akta kontroli tom I str. 387, 397, tom II str. 1-25)

2.2. Urząd realizował działania i działania szczegółowe określone w dokumencie „Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO-

⁷⁷ W tematach: „Znaczenie ruchu dla zdrowia psychicznego seniora”, „Wpływ ćwiczeń na zachowanie sprawnego mózgu”.

⁷⁸ Dz.U. z 2022 r. poz. 1608 ze zm.

⁷⁹ W 2022 r. zrealizowano dziewięć zadań dotyczących aktywizacji osób w wieku senioralnym („Zdrowy oraz aktywny w życiu Senior”, „BĘDZIE DOBRZE – wsparcie aktywności seniorów poprzez cykl działań edukacyjnych i cykl warsztatów artystycznych”, „Cafeteria umiejętności”, „Śląska Akademia Zdrowia”, „Graj o zdrowie – wsparcie aktywności społecznej seniorów”, „Aktywnym i zdrowym być”, „Razem po aktywne życie”, „Zdrowie seniora – dobrem publicznym”, „VegeSenior”), wyemitowano w Radiu Katowice cykl audycji dotyczących zdrowia osób w wieku senioralnym oraz w ramach dwóch zadań zorganizowano sześć wykładów dotyczących promocji zdrowia (m.in. w tematach: „Jak długo żyć z nadciśnieniem i chorobami serca. Mity o cholesterolu”, „Jak szybko rozpoznać udar i jak zareagować?”, „Profilaktyka nadwagi i otyłości, wpływ i konsekwencje złego odżywiania. Wpływ aktywności fizycznej na jakość życia oraz długowieczność”). Natomiast w 2023 r. w ramach trzech zadań zorganizowano 12 wykładów dotyczących promocji zdrowia (m.in. w tematach: „Wstępna diagnostyka wybranych stanów chorobowych w praktyce lekarza rodzinnego”, „Wpływ aktywności fizycznej na nasze zdrowie”, „Zdrowe odżywianie w dobie inflacji. Jak efektywnie zredukować masę ciała?”, „Leczenie otyłości, a leczenie hipoglikemizujące u chorych na cukrzycę typu 2 – który cel ważniejszy?”, „Profilaktyka chorób nowotworowych”, „Przyczyny wypadania włosów, najczęściej występujące łysienia u kobiet i mężczyzn oraz przedstawienie skutecznych terapii trychologicznych związanych z tymi problemami”). Zadania te szerzej opisano w punkcie 1.2. wystąpienia.

UCZESTNICTWO-SOLIDARNOŚĆ⁸⁰, w ramach Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej, której zapisy były tożsame lub podobne do zapisów ww. dokumentu. Podjęte działania w ramach obszarów dotyczących ogółu osób starszych polegały m.in. na:

- upowszechnieniu wiedzy na temat założeń i korzyści wynikających z rozwoju srebrnej gospodarki⁸¹ (Działanie 2.3.2.),
- tworzeniu warunków sprzyjających aktywności zawodowej seniorów (Działanie 2.3.4.)
- promowaniu różnych form aktywności seniorów w społeczeństwie (Działanie 2.4.1.)
- realizacji programów grantowych wspierających inicjatywy środowisk senioralnych (Działanie 2.4.3.)
- integracja i współdziałanie organizacji seniorskich (Działanie 2.4.4.).

Natomiast podjęte przedsięwzięcia w ramach obszarów uwzględniających działania wobec niesamodzielnymi osób starszych polegały na:

- ✓ Podnoszeniu jakości i dostępności usług, w tym opiekuńczo-pielęgnacyjnych, dostosowanych do potrzeb seniorów, świadczonych w miejscu zamieszkania (Działanie 2.2.1.),
- ✓ Opracowywaniu i wspieraniu programów wspomagania opiekunów rodzinnych i opiekunów nieformalnych (Działanie 2.2.3.).

(akta kontroli tom I str. 388, 390-393)

Efekty realizacji Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej, zostały przedstawione w badaniu monitoringowym, którego wyniki przedstawiono w pkt 1.2 wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli tom I str. 323-344)

Oprócz ww. działań ROPS, w latach 2022-2024 realizował również inne przedsięwzięcia skierowane do ogółu osób starszych, które wpisują się w obszary określone w *Polityce społecznej wobec osób starszych* (II: *Uczestnictwo w życiu społecznym oraz wspieranie wszelkich form aktywności obywatelskiej, społecznej, kulturalnej, artystycznej, sportowej i religijnej* oraz IV: *Promocja zdrowia, profilaktyka chorób, dostęp do diagnostyki, leczenia i rehabilitacji*), tj.:

- ✓ Projekt pn. „Śląskie dla Seniora – Śląska Karta Seniora”, opisany w pkt. 1.2 wystąpienia;
- ✓ Nabór ofert w ramach tzw. „małych grantów senioralnych” dla organizacji społecznych działających na rzecz seniorów z terenu województwa śląskiego. Zadania mające na celu wsparcie seniorów zlecane były w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W ramach ww. zadań publicznych realizowane były działania z zakresu aktywizacji i integracji seniorów oraz wzmocnienia potencjału środowisk seniorskich, w tym promujące wolontariat seniorów, ich aktywność fizyczną, społeczną i kulturalną, także wsparcie terapeutyczne czy psychospołeczne. Łącznie w ramach programu grantowego w latach 2022-2024 dofinansowano 89 podmiotów⁸²;

⁸⁰ Przyjęty przez Radę Ministrów, który wszedł w życie 1 grudnia 2018 r. Dalej: *Polityka społeczna wobec osób starszych*.

⁸¹ Stanowi formalną ekwiwalencję angielskiego pojęcia „silver economy” i oznacza system wytwarzania, dystrybucji i konsumpcji dóbr i usług ukierunkowany na wykorzystanie potencjału nabywczego osób starszych i starzejących się oraz zaspokajający ich potrzeby konsumpcyjne, bytowe oraz zdrowotne.

⁸² W 2022 r. – 33 podmioty, w 2023 r. – 38 podmiotów i w 2024 r. (I kwartał) – 8 podmiotów.

- ✓ Targi Senioralne Silver Silesia, które są inicjatywą Samorządu Województwa Śląskiego. Celem wydarzenia była promocja form przedsiębiorczości w srebrnej gospodarce, które kierują się zasadami etyki i uczciwości wobec seniorów, jako istotnej grupy konsumentów. Podczas Targów zaprezentowano produkty i usługi skierowane do seniorów, odbyła się konferencja, a także zorganizowana została strefa kulturalna z występami i pokazami twórczości artystycznej seniorów. Ponadto, zorganizowano tzw. Miasteczko Zdrowia, gdzie możliwe było skorzystanie z oferty bezpłatnych badań lekarskich i laboratoryjnych przez uczestników.

Jak wyjaśniła Kierownik Działu Polityki Społecznej w ROPS w związku z faktem, iż Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej nie różnicuje populacji osób starszych na osoby z chorobami neurodegeneracyjnymi i pozostałe, nie jest możliwe określenie liczby osób z tego rodzaju schorzeniami objętymi działaniami określonymi zarówno w Polityce społecznej wobec osób starszych jaki i ww. Strategii.

(akta kontroli tom I str. 392-393, 499-501)

Kierownik Działu Polityki Społecznej w ROPS wyjaśniła również, iż ze względu na przeprowadzenie monitoringu realizacji zapisów Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na przełomie III i IV kwartału 2022 r., ROPS dysponuje danymi dotyczącymi wysokości środków wydatkowanych m.in. na realizację celu strategicznego nr 2 ww. Strategii za lata 2020, 2021 (wg stanu na koniec roku) oraz 2022 (wg stanu na 30 września), i tak:

- w 2020 r. wydatkowano na ten cel 72 744,9 tys. zł,
- w 2021 r. - 76 866,2 tys. zł,
- w 2022 r. - 61 004,6 tys. zł.

Natomiast w latach 2022-2024 (I kwartał) ROPS na realizację zadań z zakresu polityki senioralnej wydatkował odpowiednio 505,3 tys. zł, 536,8 tys. zł i 196,2 tys. zł.

(akta kontroli tom I str. 388, 393-394)

Zastępca Dyrektora ROPS wyjaśnił, że z uwagi na fakt, iż głównym dokumentem określającym cele i sposób realizacji działań z zakresu polityki społecznej wobec osób starszych w województwie śląskim jest Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej, monitoring realizacji polityki społecznej na rzecz tej kategorii osób był realizowany zgodnie z przyjętymi w nim założeniami, czyli raz na dwa lata, co szczegółowo zostało opisane w pkt 1.2. wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli tom I str. 323-344, 739)

2.3. W okresie objętym kontrolą Zarząd Województwa nie realizował celów określonych w strategii Zdrowa Przyszłość⁸³.

Jak poinformował Zastępca Dyrektora Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu, w ramach realizacji celów określonych w ww. dokumencie zaplanowano interwencje w obszarze usług zdrowotnych, których celem jest zwiększanie dostępności i jakości usług świadczonych w środowisku, realizowanych zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji. W ramach programu Fundusze Europejskie

⁸³ W 2021 r. Rada Ministrów przyjęła dokument strategiczny „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”. Zdrowa Przyszłość to strategia na rzecz deinstytucjonalizacji opieki zdrowotnej, składająca się z dwóch części – załącznik nr 1 to Strategia deinstytucjonalizacji: opieka zdrowotna nad osobami starszymi. Celem głównym strategii deinstytucjonalizacji opieki zdrowotnej jest m.in. poprawa jakości życia związanej ze zdrowiem u osób starszych i ich opiekunów w środowisku lokalnym. Nadrzędnym celem procesu deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych przeznaczonych dla osób starszych jest poprawa stanu zdrowia i jakości życia związanej ze zdrowiem u osób starszych i ich opiekunów oraz wsparcie w utrzymaniu niezależności osób starszych umożliwiającej im jak najdłuższe funkcjonowanie w środowisku lokalnym. Za kluczowe dla realizacji powyższego celu przyjęto sześć obszarów strategicznych, w tym dwa, gdzie koordynatorem jest m.in. Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym, tj.: II. Rozwój form opieki dziennej; V. Wsparcie opiekunów nieformalnych.

dla Śląskiego 2021-2027⁸⁴ Działanie 7.6. *Ochrona Zdrowia* Departament Europejskiego Funduszu Społecznego planuje ogłoszenie naboru w okresie od 24 września 2024 r. do 25 listopada 2024 r. Nabór ten będzie miał na celu wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych, w tym środowiskowej opieki długoterminowej, opieki hospicyjnej i paliatywnej.

(akta kontroli tom I str. 388, 397, tom II str. 278)

Jak wyjaśnił Dyrektor Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu przyczyną zaplanowania naboru na ww. projekty w III kwartale 2024 r., była konieczność przyjęcia przez Komitet Sterujący ds. koordynacji wsparcia w sektorze zdrowia⁸⁵ uchwał dotyczących zasad ogólnych dla projektów realizowanych w tym obszarze⁸⁶, rekomendacji dla kryteriów wyboru projektów w zakresie deinstytucjonalizacji opieki medycznej⁸⁷ i profilaktyki w ramach celu szczegółowego 4k - Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej⁸⁸.

Przyjęcie ww. uchwał było warunkiem koniecznym do rozpoczęcia przez Instytucję Zarządzającą Funduszami Europejskimi dla Śląskiego 2021-2027 (dalej: IZ) prac nad założeniami do naborów w obszarze zdrowia. Na ich podstawie IZ mogła przystąpić do wypracowywania szczegółowych zapisów w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu FE SL 2021-2027⁸⁹ oraz do opracowywania kryteriów wyboru projektów.

Kolejnym etapem prac nad ogłoszeniem naboru w obszarze zdrowia było opracowanie Planu Działania w Sektorze Zdrowia, który został przyjęty przez Komitet Sterujący 18 czerwca 2024 r.

(akta kontroli tom I str. 723-725, tom II str. 279)

W Planie Działania w sektorze zdrowia odnośnie do dwóch projektów⁹⁰: *Deinstytucjonalizacji opieki długoterminowej i Deinstytucjonalizacji opieki paliatywnej i hospicyjnej*, których celem szczegółowym będzie zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej, zawarto następujące wskaźniki osiągnięcia założonych rezultatów:

- liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie (szacowana wartość osiągnięta dzięki naborowi: 312),

⁸⁴ Dalej: program FE SL 2021-2027.

⁸⁵ Został powołany na mocy Decyzji nr 1 Przewodniczącego Komitetu Do Spraw Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 z dnia 4 kwietnia 2023 r. w sprawie powołania podkomitetu do spraw zdrowia na lata 2021-2027 pn. Komitet Sterujący do spraw koordynacji wsparcia w sektorze zdrowia. Do zadań Komitetu Sterującego należało między innymi: 1) Przygotowanie i wydanie rekomendacji dla przedsięwzięć z obszaru zdrowia realizowanych w ramach polityki spójności; 2) Uzgadnianie „Planu działań w sektorze zdrowia”, uwzględniającego projekty planowane do finansowania w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027, Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 i programów regionalnych, który zawiera w szczególności: a) typy beneficjentów, b) rekomendacje dla komitetów monitorujących co do trybów i kryteriów wyboru projektów w ramach naborów ogłaszanych w programach krajowych i regionalnych (nabory konkurencyjne i niekonkurencyjne) wraz z uzasadnieniem sposobu naboru, c) harmonogramy ogłaszania konkursów; 3) Wydawanie rekomendacji dla proponowanych do dofinansowania projektów pozakonkursowych w sektorze zdrowia na podstawie przedstawionych przez Instytucję Zarządzającą/Instytucję Pośredniczącą (IP/IZ) fiszek.

⁸⁶ Uchwała Nr 5/2023/II z dnia 28 sierpnia 2023 r.

⁸⁷ Z wyłączeniem działań dot. deinstytucjonalizacji opieki psychiatrycznej.

⁸⁸ Uchwała Nr 13/2023/III z dnia 13 października 2023 r.

⁸⁹ Został przyjęty dnia 16 listopada 2023 r.

⁹⁰ Adresowanych do wszystkich 36 powiatów województwa śląskiego.

- liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie (szacowana wartość osiągnięta dzięki naborowi: 2198).

(akta kontroli tom II str. 295)

2.4. Zarząd Województwa nie realizował w okresie objętym kontrolą programów regionalnych/lokalnych dedykowanych tylko osobom starszym z chorobami neurodegeneracyjnymi i ich opiekunom, których przedmiotem było ich leczenie lub opieka. Podjęto natomiast działania skierowane do osób starszych w ramach projektu partnerskiego pn. CUS – Nowe spojrzenie na usługi społeczne, opisane w pkt 1.2. wystąpienia. Celem projektu będzie stworzenie oferty różnorodnych usług środowiskowych dostosowanych do potrzeb osób wymagających wsparcia (w tym osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, opiekunowie faktyczni oraz osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu [w tym z powodu wieku, stanu zdrowia, niepełnosprawności] i ich otoczenie) na terenie 10 gmin partnerskich znajdujących się na terenie województwa śląskiego, dzięki czemu usługami świadczonymi w społeczności lokalnej zostaną objęte wszystkie osoby, które potrzebują pomocy i wsparcia.

Następnie ROPS od III kwartału 2024 r. do końca 2027 r. będzie realizował lokalny program pn. „Śląski Senior – wsparcie i aktywizacja”, również opisany w pkt. 1.2. wystąpienia. Projekt ten będzie skierowany do ogółu osób starszych potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, wymagających opieki lub pomocy w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego oraz opiekunów tych osób.

(akta kontroli tom I str. 12-13, 193-194, 388, 394-395, 397)

Jak wyjaśnił Zastępca Dyrektora Departamentu NZ, w ramach prowadzonych programów polityki zdrowotnej opracowano trzy programy polityki zdrowotnej (dalej PPZ)⁹¹:

- *Regionalny program rehabilitacji osób z chorobami układu kostno-stawowego i mięśniowego na lata 2024-2027,*
- *Regionalny program rehabilitacji osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi, w tym depresją na lata 2024-2027,*
- *Regionalny program polityki zdrowotnej dotyczący zwalczania otyłości i przeciwdziałania cukrzycy na lata 2024-2027.*

W dniu 12 grudnia 2023 r. Zarząd Województwa Śląskiego podjął uchwałę w sprawie przyjęcia PPZ, co umożliwiło ich wdrażanie w drodze konkursowej, zaplanowane na IV kwartał 2024 r.⁹²

Zastępca Dyrektora Departamentu NZ dodał również, że *Biorąc pod uwagę skalę problemów zdrowotnych w regionie, nie jest możliwe, aby Samorząd Województwa Śląskiego opracował programy polityki zdrowotnej stanowiące odpowiedź na każdą potrzebę zdrowotną mieszkańców. Tego typu rozwiązanie przewyższa możliwości finansowe, organizacyjne i kadrowe Województwa Śląskiego. Departament NZ stara się na bieżąco odpowiadać na problemy zdrowotne mieszkańców regionu dlatego nie wyklucza się opracowania PPZ dotyczącego chorób wieku podeszłego.*

(akta kontroli tom II, str. 328-329)

⁹¹ Opracowanie PPZ współfinansowane było ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa VIII. Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy, Działanie 8.3. Poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy, Poddziałanie 8.3.2. Realizowanie aktywizacji zawodowej poprzez zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej.

⁹² Finansowanie PPZ planowane jest w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027.

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W ramach realizacji celu operacyjnego nr 5 *Wyzwania demograficzne* NPZ, w latach 2022-2024 (I kwartał), dla środowiska osób starszych (w tym dla osób z chorobami neurodegeneracyjnymi) Departament NZ nie podejmował działań odnoszących się do czterech nw. zadań służących jego realizacji:

- *Rozwój usług wspierających zdrowie i jakość życia związaną ze zdrowiem u osób starszych i ich opiekunów nieformalnych, w szczególności przez rozwój dziennych form wsparcia i pomocy psychologicznej;*
- *Działania na rzecz koordynacji opieki nad osobami starszymi dostępnej w ramach systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej,*
- *Edukacja ukierunkowana na profilaktykę problemów zdrowotnych występujących u osób starszych, w szczególności w zakresie urazów i prewencji upadków oraz zasad unikania skutków polipragmatyzacji,*
- *Informowanie i edukacja przedstawicieli służb publicznych i zawodów niemedycznych mających częsty kontakt z osobami starszymi na temat chorób związanych z wiekiem oraz zasad postępowania w kontakcie z tymi osobami.)*

Zgodnie z § 29 pkt 5) Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego⁹³, do zadań Departamentu NZ należała m.in. realizacja zadań województwa wynikających z ustawy o zdrowiu publicznym, a zgodnie z pkt 2 ppkt 6 lit. b) Wewnętrznego Regulaminu Organizacyjnego Departamentu NZ Urzędu do zadań Referatu Polityki Zdrowotnej należała realizacja zadań województwa wynikająca z ustawy o zdrowiu publicznym, w tym organizacja zadań związanych z realizacją Narodowego Programu Zdrowia.

Ponadto, zgodnie z Narodowym Programem Zdrowia na lata 2021-2025 (pkt IX Wykaz zadań służących realizacji celu operacyjnego 5: *Wyzwania demograficzne*) wśród realizatorów tych działań wskazano m.in. jednostki samorządu terytorialnego.

Dyrektor Departamentu NZ Urzędu wyjaśniła, że w okresie objętym kontrolą nie podejmowano ww. zadań w celu realizacji celu operacyjnego nr 5, gdyż:

- ✓ dwa zadania (*Rozwój usług wspierających zdrowie i jakość życia związaną ze zdrowiem u osób starszych i ich opiekunów nieformalnych, w szczególności przez rozwój dziennych form wsparcia i pomocy psychologicznej i Działania na rzecz koordynacji opieki nad osobami starszymi dostępnej w ramach systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej*) wykraczają poza kompetencje Departamentu NZ. NPZ nie precyzuje w jakim zakresie i w jakiej formie samorząd województwa miałby rozwijaćienne formy wsparcia, na czym miałyby polegać koordynacja opieki nad osobami starszymi i jaki zakres kompetencji miałyby posiadać w tym zakresie województwo. Wyznaczenie w NPZ jako realizatora ww. zadań jednostki samorządu terytorialnego wskazuje, że zadania te mogą być wykonywane przez gminę, powiat albo województwo. W tym przypadku (...) *to gminy, które obecnie już realizują świadczenia usług opiekuńczych mogą (o wiele bardziej efektywnie) rozwijaćienne formy wsparcia lub rozwijać usługi wspierające zdrowie i jakość życia związaną ze zdrowiem u osób starszych.* Ponadto Dyrektor poinformowała, że (...) *Departament NZ sprawuje nadzór nad samodzielnymi publicznymi zakładami opieki zdrowotnej, dla których podmiotem tworzącym jest Województwo Śląskie.*

⁹³ Stanowiącego Załącznik do Uchwały nr 1035/502/VI/2024 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 29 kwietnia 2024 r., a wcześniej uchwały z dnia 11 października 2023 r. Zgodnie z Regulaminem stanowiącym załącznik do uchwały nr 1798/443/VI/2023 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 23 sierpnia 2023 r. zadanie to było określone w § 30 pkt 5).

Prowadzenie działań koordynacyjnych w zakresie opieki nad pacjentami, w tym także seniorami leży po stronie podmiotów leczniczych.

- ✓ dwa zadania (*Edukacja ukierunkowana na profilaktykę problemów zdrowotnych występujących u osób starszych, w szczególności w zakresie urazów i prewencji upadków oraz zasad unikania skutków polipragmazji i Informowanie i edukacja przedstawicieli służb publicznych i zawodów niemedycznych mających częsty kontakt z osobami starszymi na temat chorób związanych z wiekiem oraz zasad postępowania w kontakcie z tymi osobami*) będą realizowane, biorąc pod uwagę fakt, że NPZ przyjęty był na lata 2021-2025 i nie zawiera harmonogramu podjęcia tych zadań.

(akta kontroli tom I str. 387, 396-397, 612-616, 638, 640-642)

Zdaniem NIK, brak sprecyzowania w NPZ zakresu i formy podjęcia tych działań nie oznacza, iż ich realizatorem nie może być samorząd województwa. Jeżeli podjęcie takich działań nie leżałoby w zakresie jego działalności, wówczas zapisy NPZ by to uwzględniały lub wskazywałyby dla realizacji tych zadań tylko gminy lub powiaty. W kwestii natomiast przyszłej realizacji pozostałych dwóch zadań, NIK zwraca uwagę, iż brak podjęcia działań w celu ich realizacji przez ponad trzy lata obowiązywania NPZ nie zapewnia ciągłości jego wykonania zgodnie z zapisem wskazanym w pkt 6 części III *Tryb i wysokość finansowania zadań* tego Programu, tj. Zadania określone w NPZ powinny być realizowane we wskazanych latach. Należy przy tym podkreślić, że brak harmonogramu wykonywania zadań nie stanowi usprawiedliwienia dla ich nierealizowania, szczególnie w sytuacji, gdy do końca terminu pozostał jedynie nieco ponad rok czasu.

OCENA CZĄSTKOWA

Zarząd Województwa Śląskiego realizował zadania w zakresie opieki zdrowotnej, usług społecznych na rzecz osób starszych (bez wyodrębnienia osób z chorobami neurodegeneracyjnymi i wsparcia ich opiekunów), które dotyczył głównie aktywizacji osób starszych, profilaktyki chorób wieku starczego i promocji zdrowia, bez ukierunkowania na wsparcie osób niesamodzielnych i ich opiekunów. Na etapie wdrożenia znajdowały się projekty społeczne (w ramach Regionalnego plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025) mające w swych założeniach stworzenie oferty różnorodnych usług środowiskowych dostosowanych do potrzeb osób wymagających wsparcia (w tym osoby starsze, opiekunowie faktyczni, osoby niesamodzielne).

W zakresie polityki zdrowia, podejmowane działania były niepełne, z sześciu zadań określonych dla realizacji celu nr 5 *Wyzwania demograficzne* województwo realizowało dwa zadania, z czego jedno w 2021 r.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

Wnioski

Podjęcie przez Departament NZ działań w celu realizacji wyznaczonych zadań skierowanych do osób starszych, w ramach celu operacyjnego nr 5 *Wyzwania demograficzne* NPZ.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 9 października 2024 r.

Kontroler

Monika Bukowiec

Gł. specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Katowicach

.....